МЕТРЫКА ВЯЛІКАГА КНЯСТВА ЛІТОЎСКАГА

1562–1565

КНІГА ЗАПІСАЎ № 46/46

ВКЛ

АРХІЎ КАНЦЫЛЯРЫІ
ВЯЛІКАГА КНЯЗЯ
ЛІТОЎСКАГА

Au.
Die Muhr

29
13
17
25
18
19
14
Die Munte
24
10
21

НАЦЫЯНАЛЬНАЯ АКАДЭМІЯ НАВУК БЕЛАРУСІ
ІНСТЫТУТ ГІСТОРЫІ

МЕТРЫКА
ВЯЛІКАГА КНЯСТВА ЛІТОЎСКАГА

1562–1565
КНІГА №46

Кніга запісаў № 46 (копія канца XVI ст)

Падрыхтаваў
кандыдат гістарычных навук
В. С. Мянжынскі

Мінск
«Беларуская Энцыклапедыя»
2 0 0 6

NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES OF BELARUS
THE INSTITUTE OF HISTORY

METRICA OF THE GRAND DUCHY OF LITHUANIA

1562–1565

Book 46

Book of inscriptions 46 (the copy of the end of the XVI c.)

Prepared by candidate of historical sciences
V. S. Mianzhynski

НАЦИОНАЛЬНАЯ АКАДЕМИЯ НАУК БЕЛАРУСИ
ИНСТИТУТ ИСТОРИИ

МЕТРИКА ВЕЛИКОГО КНЯЖЕСТВА ЛИТОВСКОГО

1562–1565

Книга 46

Книга записей № 46 (копия конца XVI в.)

Подготовил кандидат исторических наук
В. С. Менжинский

BALTARUSIJOS MOKSLŲ AKADEMIJA
ISTORIJOS INSTITUTAS

LIETUVOS DIDŽIOSIOS KUNIGAIKŠTYSTĖS METRIKA

1562–1565

Knyga 46

Užrašymų knyga 46 (XVI a. pabaigos kopija)

Parengė istorijos mokslų kandidatas
V. S. Mianžynskis

NARODOWA AKADEMIA NAUK BIAŁORUSI
INSTYTUT HISTORII

METRYKA WIELKIEGO KSIĘSTWA LITEWSKIEGO

1562–1565

Księga 46

Księga zapisów 46 (kopia końca XVI w.)

Opracował kandydat nauk historycznych
W. S. Mianżynski

УДК 930.221:947.6 «15»
ББК 63.2
М 54

Рэдакцыйная калегія:
В.А.Варонін, Г.Я.Галенчанка, А.І.Груша, А.А.Каваленя,
Л.В.Календа, В.С.Мянжынскі, В.С.Пазднякоў, Г.П.Пашкоў,
І.П.Старасціна, Г.Л.Харашкевіч

Рэцэнзенты:
кандыдат гістарычных навук *А.І.Груша*
кандыдат гістарычных навук *А.І.Дзярновіч*
кандыдат гістарычных навук *Ю.У.Несцяровіч*

Выпуск выдання ажыццёўлены па заказу
і пры фінансавай падтрымцы
Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь

Рэкамендавана да друку Вучоным саветам Інстытута гісторыі
Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі

© В.С.Мянжынскі, 2006
© Выдавецтва «Беларуская Энцыклапедыя»
імя Петруся Броўкі, 2006
ISBN 985-11-0369-1
© Афармленне. З.Э.Герасімовіч, 2006

CONTENTS

INTRODUCTION (*in Belarusian, Valery Mianzhynski*) 7
INTRODUCTION (*in Russian, Valery Mianzhynski*) 31
INTRODUCTION (*in English, Valery Mianzhynski*) 53
INTRODUCTION (*in Lithuanian, Valery Mianzhynski*) 76

ILLUSTRATIONS 96

DOCUMENTS OF BOOK No 46 OF GDL METRICA 105
REGISTER OF DOCUMENTS 105
TEXTS OF DOCUMENTS 108

SCIENTIFIC AND REFERENCE INSTRUMENTS 171
LIST OF ABBREVIATIONS 171
INDICES 174
Names Index 174
Geographical Index 193
Subject Index 203
GLOSSARY 256
TABLES 262
1 Chronological List of Documents 262
2 Correlation of New and Old Codes of the Manuscript 263
3 Format and Contents of Labels on the Back of the Book-Copy 263
4 List of Publications of Documents 264
LIST OF ILLUSTRATIONS 265
LIST OF VARIETIES OF DOCUMENTS 266
CHRONOLOGICAL LIST OF DOCUMENTS 267

CONTENTS 271
TURINYS 272
СОДЕРЖАНИЕ 273
ЗМЕСТ 274

TURINYS

ĮVADAS BALTARUSIŲ KALBA (*Valerijus Mianžynskis*) 7
ĮVADAS RUSŲ KALBA (*Valerijus Mianžynskis*)............. 31
ĮVADAS ANGLŲ KALBA (*Valerijus Mianžynskis*) 53
ĮVADAS LIETUVIŲ KALBA (*Valerijus Mianžynskis*)........... 76

ILIUSTRACIJOS 96

LDK METRIKOS KNYGOS № 46 BYLOS 105
BYLŲ REGISTRAS 105
BYLŲ TEKSTAS 108

MOKSLINIO INFORMACINIS APARATAS 171
SUTRUMPINIMŲ SĄRAŠAS 171
RODYKLĖS 174
Vardų 174
Geografinis 193
Dalykiškas 203
ŽODYNAS 256
LENTELĖS 262
1 Chronologinis dokumentų sąrašas 262
2 Rankraščio naujų ir senų šifrų santykiavimas 263
3 Knygos-kopijos nugarėlės žymelių užrašų formatas ir turinys 263
4 Dokumentų publikacijų išvardijimas 264
ILIUSTRACIJŲ SĄRAŠAS 265
DOCUMENTŲ VARIANTŲ IŠVARDIJIMAS 266
CHRONOLOGINIS DOCUMENTŲ SĄRAŠAS 267

TURINYS ANGLŲ KALBA 271
TURINYS LIETUVIŲ KALBA 272
TURINYS RUSŲ KALBA 273
TURINYS BALTARUSIŲ KALBA 274

СОДЕРЖАНИЕ

УВОДЗІНЫ (*Валерый Мянжынскі*) 7
ВВЕДЕНИЕ (*Валерий Менжинский*). 31
INTRODUCTION (*Valery Mianzhynski*). 53
ĮVADAS (*Valerijus Mianžynskis*). 76

ИЛЛЮСТРАЦИИ. 96

ДЕЛА «КНИГИ» МЕТРИКИ ВЕЛИКОГО КНЯЖЕСТВА ЛИТОВСКОГО № 46. 105

РЕЕСТР ДЕЛ. 105
ТЕКСТ ДЕЛ. 108

НАУЧНО-СПРАВОЧНЫЙ АППАРАТ 171
СПИСОК СОКРАЩЕНИЙ 171
УКАЗАТЕЛИ 174
Именной указатель 174
Географический указатель 193
Предметный указатель 203
СЛОВАРЬ 256

ТАБЛИЦЫ 262
1 Хронологический список документов. 262
2 Соотношение новых и старых шифров рукописи. . . . 263
3 Формат и содержание надписей ярлыков на корешке книги-копии 263
4 Перечень публикаций документов. 264

СПИСОК ИЛЛЮСТРАЦИЙ. 265
ПЕРЕЧЕНЬ РАЗНОВИДНОСТЕЙ ДОКУМЕНТОВ. 266
ХРОНОЛОГИЧЕСКИЙ ПЕРЕЧЕНЬ ДОКУМЕНТОВ. 267

CONTENTS. 271
TURINYS. 272
СОДЕРЖАНИЕ. 273
ЗМЕСТ. 274

ЗМЕСТ

УВОДЗІНЫ (*Валерый Мянжынскі*) 7
ВВЕДЕНИЕ *(Валерий Менжинский*) 31
INTRODUCTION (*Valery Mianzhynski*) 53
ĮVADAS (*Valerijus Mianžynskis*) 76

ІЛЮСТРАЦЫІ 96

СПРАВЫ «КНІГІ» МЕТРЫКІ ВЯЛІКАГА КНЯСТВА ЛІТОЎСКАГА № 46 105

РЭЕСТР СПРАЎ 105

ТЭКСТ СПРАЎ 108

1. 1564.09.15. Луцк. / 1564.09.17. Луцк. / 1564.09.18. Цэвова. / 1564.09.24. Луцк. / 1564.11.24—12.04. Петрыкаў. — Рашэнне («вырок») караля польскага, вялікага князя літоўскага Жыгімонта Аўгуста старасту житомірскаму, князю Раману Фёдаравічу Сангушкавічу па справе з ротмістрам гаспадарскім, панам Міхайлам Мышкам Варкоўскім аб тым, каб апошні забяспечыў да вызначанага тэрміну яўку ў каралеўскі суд свайго таварыша Валентыя Жэлеха, які абвінавачаны ў забойстве Яраслава Фёдаравіча Сангушкавіча (брата князя Рамана) і хаваецца ў маёнтку Барадзічы, а ў выпадку далейшага ўкрыцця злачынцы спагнаць з Міхайлы (увесці ў сілу) «прыпоруку» ў сто тысяч коп грошаў на карысць князя Рамана паводле Статута ВКЛ і «листов» намесніка старасты луцкага Андрэя Іванавіча Русіна 109

2. 1564.12.05—09. Петрыкаў. — Прызначэнне новага тэрміну («зложенье року») Жыгімонтам Аўгустам для разгледжання ў наступным, 1565 г., справы падчашага ВКЛ, старасты дарагіцкага, пана Мікалая Пятровіча Цеханоўскага Кішкі са старастам браслаўскім, ротмістрам гаспадарскім, панам

		Юрыем Юр'евічам Осцікам і дваранінам гаспадарскім, панам Рыгорам Юр'евічам Осцікам аб гвалтоўным нападзе і адабранні маёнткаў Віжуны, Занагоры і Спяглаў 131
3.	1564.12.09. Петрыкаў.	— Засведчанне перад Жыгімонтам Аўгустам дамовы («постановы») паміж падчашым ВКЛ, старастам дарагіцкім, панам Мікалаем Пятровічам Кішкам Цеханоўскім і старастам браслаўскім, панам Юрыем Юр'евічам Осцікам аб добраахвотным вяртанні апошнім да 13 студзеня 1565 г. статка свіней і коняў, які ён захапіў у час нападу на маёнтак Віжуны 138
4.	1565.05.26. Петрыкаў.	— Прывілей Жыгімонта Аўгуста падчашаму ВКЛ, старасту дарагіцкаму, пану Мікалаю Пятровічу Цеханоўскаму Кішку на трыманне Дарагіцкага староства з усімі выплатамі і прыбыткамі ад яго да наступнага, больш буйнога, надання 141
5.	1564.08.20. Кіеў / 1564.09.14. Оўруч / [1564].11.21 Оўруч / 1565.05.24. Петрыкаў.	— Слуханне Жыгімонтам Аўгустам і запіс у кнігі гаспадарскія канцылярскія «оповеданья» служэбніка князя Васіля Солтанавіча Сакольскага — Кузьмы Львовіча зместу двух выпісаў «листов» з кніг Кіеўскага і Оўруцкага замкаў і асабістага запісу княгіні Ганны Мантаўтоўны Любецкай Богушавай аб разбойным нападзе пана Малхера Насілаўскага на яе маёнткі па першаму мужу, князю Богушу Любецкаму: мястэчка Хабны, двор Бяговічы і в. Гладковічы, а таксама аб заручынах яе з панам Іванам Алізарам Ваўчковічам 144
6.	1565.08.14. Гародня.	— Прывілей Жыгімонта Аўгуста зямяніну гаспадарскаму Шымону Вітуньскаму на в. Тандзягола (дваццаць пяць валок зямлі з сялянамі) і пятнаццаць пустых лясных валок каля Курмійшскага леса Жамойцкага староства ў спадчыннае ўладанне на службе земскай ваеннай вялікаму князю 152
7.	1565.08.14. Гародня.	— Прывілей Жыгімонта Аўгуста зямяніну гаспадарскаму Яну Станіслававічу Адахоўскаму на в. Медзікгяны (дзесяць валок зямлі з сялянамі) і в. Шалцішкі (восем валок лясных пустых)

		Медзікгянскай воласці, а таксама в. Шашайці Вілкайцеў (восем валок зямлі з сялянамі і сем пустых) Жораньскай воласці Жамойцкага староства ў спадчыннае ўладанне на службе земскай вялікаму князю 154
8.	1565.08.27. Гародня.	— Прывілей Жыгімонта Аўгуста старасту пінскаму, кобрынскаму, дзяржаўцу шаўленскаму, мерацкаму, ушпальскаму, пянянскаму, даўгоўскаму, пералайскаму, астрынскаму, дабучынскаму, пану Станіславу Андрэевічу Давойну на в. Турэйск (чатыры валокі зямлі з сялянамі) Мастоўскай воласці ў поўную ўласнасць на службе земскай ваеннай вялікаму князю 157
9.	1565.08.28. Гародня.	— Пацвярджэнне Жыгімонта Аўгуста цівуну эйрагальскаму, пану Мікалаю Станкевічу Бялевічу на в. Манкуны (дваццаць валок зямлі з сялянамі і прылеглымі засценкамі) Прамядзеўскага войтаўства Расеінскай воласці, якая дадзена ў абмен на яго землі, што былі забраныя пры правядзенні валочнай памеры ў Эйрагальскай воласці, паводле «листа увяжчего» гаспадарскага рэвізора і дваранiна Войцеха Дзявалтоўскага пры ўмове службы земскай ваеннай вялікаму князю «навечность» 158
10.	1565.05.28. Петрыкаў / 1565.08.29. Гародня.	— Пацвярджэнне («лист») Жыгімонта Аўгуста віжу гаспадарскаму кобрынскаму, зямяніну гаспадарскаму Кобрынскага павета Андрэю Дзягілевічу Бабру Кіяніну на карчму вольную ў в. Залессе Кобрынскай воласці з трыма валокамі зямлі паводле «листа-данины» старасты пінскага і кобрынскага, пана Станіслава Андрэевіча Давойны за службу віжовую «навечность» 161
11.	1562.04.05. Вільня / 1565.09.02. Гародня.	— Апавяданне («сознанье») перад Жыгімонтам Аўгустам і зачытанне «листа записного» харунжага земскага ВКЛ, дваранiна каралеўскага, пана Себасцьяна Мікалаевіча Трацяка аб тым, што ён перадае пасля сваёй смерці дзве часткі бацькаўскіх маёнткаў у Лідзе і Бержах на суму ў тысячу залатых жонцы Альжбеце Ерданаўне 164

12. 1565.09.03. Гародня. — Засведчанне волі («оповеданье и вызнанье») маршалковай гаспадарскай, дзяржаўчынай вяленскай, цівуновай эйрагальскай, пані Мікалаевай Шымкавіча Пашушвеньскай — Ядзвігі Марцінаўны Чыжэвіча перад пасланцамі,ураднікамі вялікага князя Жыгімонта Аўгуста панам Янам Мікалаевічам Гайкам і князем Адамам Піліхоўскім аб усынаўленні ротмістра і двараніна каралеўскага, пана Якуба Сецыкнеўскага і падараванні яму ўсіх сваіх маёнткаў, а таксама рухомай маёмасці «навечность» 166

НАВУКОВА-ДАВЕДАЧНЫ АПАРАТ 171

СПІС СКАРАЧЭННЯЎ 171

ПАКАЗАЛЬНІКІ 174

Імянны паказальнік 174

Геаграфічны паказальнік 193

Прадметны паказальнік 203

СЛОЎНІК 256

ТАБЛІЦЫ 262

1 Храналагічны спіс дакументаў 262

2 Суадносіны новых і старых шыфраў рукапісу 263

3 Фармат і змест надпісаў ярлыкоў на спінцы кнігі-копіі 263

4 Пералік публікацый дакументаў 264

СПІС ІЛЮСТРАЦЫЙ 265

ПЕРАЛІК РАЗНАВІДНАСЦЕЙ ДАКУМЕНТАЎ 266

ХРАНАЛАГІЧНЫ ПЕРАЛІК ДАКУМЕНТАЎ 267

CONTENTS 271

TURINYS 272

СОДЕРЖАНИЕ 273

ЗМЕСТ 274

Навуковае выданне

МЕТРЫКА
Вялікага Княства Літоўскага
Кніга 46
1562—1565

Кніга запісаў 46
(копія канца XVI ст.)

Падрыхтаваў

Валерый Станіслававіч Мянжынскі

Рэдактар *В.С. Пазднякоў*
Мастак З.Э. *Герасімовіч*
Мастацкі рэдактар *Е.М. Вішнякова*
Тэхнічны рэдактар *Н.М. Шэвель*
Вёрстка *І.М. Кузьмянковай*
Карэктары: *І.І.Касабуцкая, В.А.Кульбіцкая, А.У.Курчатава, В.М.Чудакова*

Падпісана да друку 26.06.2006. Фармат 60 × 84 1/8. Папера афсетная. Гарнітура Таймс. Друк афсетны. Ум. друк. арк. 32,55. Ум. фарб.-адб. 34,41. Ул.-выд. арк. 16,27. Тыраж 1000. Заказ 555
Рэспубліканскае унітарнае прадпрыемства «Выдавецтва «Беларуская Энцыклапедыя» імя Петруся Броўкі» Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь. ЛИ № 02330/0056830 ад 02.03.2004 г. Рэспубліка Беларусь. 220072, Мінск, Акадэмічная, 15а.

Надрукавана з арыгінала-макета заказчыка ў Адкрытым акцыянерным таварыстве «Чырвоная Зорка». Рэспубліка Беларусь. 220073, Мінск, 1-ы Загарадны завулак, 3.

Мянжынскі, В.С.

М 54 Метрыка Вялікага Княства Літоўскага. Кніга 46. 1562—1565. Кніга запісаў 46 (копія канца XVI ст.) / Падрыхтаваў В.С.Мянжынскі. — Мінск.: БелЭн, 2006. 280 с.: іл. 9.

ISBN 985-11-0369-1.

Кніга Метрыкі ВКЛ 46 уяўляе сабой унікальную гістарычную крыніцу, якая ўтрымлівае кампактныя і рэпрэзентатыўныя інфармацыйныя комплексы па чатырох асноўных рэгіёнах княства — Беларусі, Літве, Украіне і Падляшшы. У ёй запісаны разнастайныя дакументы, большасць з якіх выйшла з велікакняжацкай канцылярыі. Высокая інфармацыйнасць актаў кнігі метрыкі ВКЛ 46 дае магчымасць прасачыць асаблівасці шляхоў развіцця асобных рэгіёнаў ВКЛ, правесці параўнаўчы аналіз палітычнага развіцця ВКЛ з Каронай Польскай і Расійскай дзяржавай. Вывучэнне гэтых дакументаў дазволіць асвятліць многія пытанні сацыяльна-эканамічнай, палітычнай і культурнай гісторыі ВКЛ. Выданне пашырае базу крыніц для навуковага вывучэння мінулага вялікага рэгіёна Еўропы.

Кніга Метрыкі ВКЛ 46 уводзіць у навуковы ўжытак новыя дакументы, невядомыя дагэтуль даследчыкам, і будзе карысны гісторыкам, прававедам, генеалогам, дакументазнаўцам, архівістам, кнігазнаўцам, мовазнаўцам, спецыялістам па гістарычнай геаграфіі, крыніцазнаўстве, анамастыцы, дыпламатыцы, палеаграфіі.

УДК 930.221:947.6 «15»

ББК 63.2

У Рэспубліцы Беларусь выйшлі з друку наступныя кнігі Метрыкі Вялікага Княства Літоўскага:

1. Метрыка Вялікага Княства Літоўскага: Кніга 28 (1522—1552 г.). Кніга запісаў 28 / Падрыхтоўка тэкстаў да друку і навуковы апарат: В.С.Мянжынскі пры ўдзеле У.М.Свяжынскага. Мн.: Athenaeum, 2000.

2. Метрыка Вялікага Княства Літоўскага: Кніга 44. Кніга запісаў 44 (1559—1566) / Падрыхтаваў А.І.Груша. Мн.: АртыФэкс, 2001.

3. Метрыка Вялікага Княства Літоўскага: Кніга 43 (1523—1560 г.): Кніга запісаў 43 (копія канца XVI ст.) / Падрыхтаваў В.С.Мянжынскі. Мн.: Беларуская навука, 2003.

4. Перапіс войска Вялікага княства Літоўскага 1528 года: Метрыка Вялікага княства Літоўскага. Кн. 523. Кн. публічных спраў 1 / Падрыхтавалі А.І.Груша, М.Ф.Спірыдонаў, М.А.Вайтовіч. Мн.: Беларуская навука, 2003.

5. Метрыка Вялікага Княства Літоўскага: Кніга 46. 1562—1565. Кніга запісаў 46 (копія канца XVI ст.) / Падрыхтаваў В.С.Мянжынскі. Мн.: БелЭн, 2006.

ISBN 985-11-0369-1

9 789851 103696